

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI
APPLICATE
DOMENIUL: ISTORIE**

**IULIU MOLDOVAM ȘI MODERNISMUL ROMÂNESC
INTERBELIC
-REZUMAT-**

Doctorand:

Ștefan DREGHICI

Conducător științific:

conf. univ. dr. Alessandro VAGNINI

TÂRGU MUREȘ

2020

CUPRINS

LISTĂ CU ABREVIERI.....	2
INTRODUCERE	4
CAPITOL 1 TRANSILVANIA ȘI DUBLA MONARHIE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX	12
1.1. ASTRA ȘI EDUCAȚIA ÎN CULTURA TRANSILVANĂ	15
1.2. PARTIDUL NAȚIONAL ROMÂN ȘI MIȘCAREA NAȚIONALĂ	25
1.3. PASIVISMUL ȘI MIȘCAREA MEMORANDISTĂ	42
CAPITOLUL 2 PROBLEMELE ELITEI ROMÂNEȘTI.....	53
2.1. PROBLEMELE POLITICE (activismul politic).....	56
2.2. PROBLEMELE BĂNEȘTI (COLETE, RECHIZIȚII, STATISTICI, AJUTOARE, RIDICĂRI DE LĂCAȘE DE CULT).....	71
2.3. PROBLEME SOCIO-MEDICALE (AJUTORAREA ORFANILOR, VĂDUVELOR, ȘCOLILOR)	88
CAPITOLUL 3 IULIU MOLDOVAN.....	97
3.1. COPILĂRIA ȘI EDUCAȚIA ȘCOLARĂ	98
3.2. CARIERA PROFESIONALĂ ȘI POLITICĂ	112
3.3. DOCTRINA EUGENICĂ ȘI BIOPOLITICĂ	145
3.4. ȘOIMII CARPAȚILOR	160
CAPITOLUL 4 IULIU MOLDOVAN ȘI A.S.T.R.A.....	175
CAPITOLUL 5 ANII DE DETENȚIE	219
CONCLUZII.....	243
BIBLIOGRAFIE	253

INTRODUCERE

Prezenta lucrare se încadrează pe linia studiilor și dezbaterilor contemporane care tratează viața intelectuală și politică din România Mare, în contextul mai larg al istoriei europene. Tratez aici o temă de istorie, a ideilor politice europene precum eugenismul așa cum era el perceput în România interbelică. Subiectul acestei lucrări este *Iuliu Moldovan*, subiect de care m-am ocupat și în lucrarea de licență, desigur motivația mea în alegerea personajului a fost oarecum și una subiectivă, am deosebită plăcere și mândrie să constat că ilustrul personaj s-a născut în comuna Bogata, județul Mureș, localitatea în care m-am născut și eu. Alt motiv pentru care am ales această subiect deosebit de interesant pentru istoria eugenismului din România ar fi faptul, că savantul Iuliu Moldovan, născut în satul Bogata de Mureș este unul dintre părinții fondatori ai eugenismului din țara noastră, munca sa fiind continuată de către discipoli. săi, care au continuat să cerceteze această temă și chiar punerea în aplicarea practică a acesteia.

Studiile personajului nostru alcătuiesc un prim punct de plecare pentru cercetarea noastră: memoriile sale intitulată sugestiv „*Amintiri și Reflexiuni*” publicate în anul 1996 la București, lucrarea sa principală „*Igiena națiunii: eugenia*” publicată în 1925 „*Un program biopolitic, Combaterea boalelor venerice*”. Studiul de față, cu titlul „*Iuliu Moldovan și modernismul românesc interbelic*”, începe cu perioada 1860, perioada de început și formare al asociațiunii ASTRA ca și nucleu de luptă în mișcarea de emancipare națională, apoi perioada în care a trăit și activat Iuliu Moldovan, iar ca arie geografică Transilvania până la Marea Unire, iar apoi Regatul României Mari. În contextul actual al cercetărilor științifice, tema de cercetare este una de interes, istoriografia românească acordând importanță acestui subiect, astfel am amintit mai jos câteva scrieri, ale discipolilor lui Iuliu Moldovan, dar ca număr nu sunt suficiente, de aceea lucrarea va sintetiza scrierile respective, va analiza scrierile originale ale autorului și va aduce noutăți.

După căderea comunismului în 1989, s-a scris foarte puțin despre Iuliu Moldovan, este amintit de unii discipoli ai săi cum ar fi: T. Boitoș, P. Râmneanțu, I. Lenghel, I. Făcoaru. De asemenea, Moldovan este menționat în lucrările lui Marius Turda „Eugenism și Modernitate, Națiune, Rasă și Biopolitică” și Maria Bucur „*Eugenie și Modernizare în România Interbelică*” lucrări de o mare însemnătate în studiul eugenismului din Europa și România. O cercetare vastă și cu un public mare, care arată un foarte mare interes pentru acest subiect. Studiarea acestui subiect este relevant pentru timpul prezent deoarece Iuliu

Moldovan, prin scrierile sale a adus noi idei în biopolitică și eugenism, ajutându-ne să înțelegem mai bine aceste fenomene care s-au manifestat mai intens în perioada interbelică dar și astăzi mai prezintă interes.

Din perspectiva istoriei elitelor din Transilvania, în care se poate încadra și Iuliu Moldovan, la începutul secolului al XX-lea, în special deceniile, doi, trei și patru al veacului XX-lea, el este considerat adevăratul promotor al eugenismului din România interbelică, din acest motiv reprezintă un teren fertil pentru noile cercetări legate de Iuliu Moldovan. Mai prezintă importanță și din cauza faptului, că este imposibil să înțelegi o cultură și politicile unui stat precum România în perioada 1918-1948, dacă îi citești doar pe Cioran, Eliade, Ionescu și Noica. În multe privințe, perioada interbelică înseamnă pentru majoritatea românilor doar: Crainic, Blaga, Cioran, Eliade, Ionescu, Sebastian. Unii mai știu de Gusti sau de Anton Golopenția. Nu se scrie însă despre, Iuliu Moldovan, Herseni, Mănuilă, Iordache Făcăoaru, Petre Râmneanțu, Ovidiu Comșia, Necrasov și alte sute de profesori și cercetători din universitățile și centrele de cercetare din perioada respectivă care au influențat prin cercetări și conferințe evoluția politică, culturală și socială a societății românești din perioada interbelică. În istoriografia românească, curentul eugenic a fost tratat din multiple perspective atât înainte, cât și după 1989.

Dacă în timpul regimului comunist abordările au fost mai degrabă ideologizate, mai ales din perspectivă medicală, după revoluția din decembrie 1989, mai precis în 1996 sunt publicate memoriile marelui eugenist Moldovan Iuliu „*Amintiri și Reflexiuni*” la București, în anii următori s-au înregistrat câteva studii punctuale, mai cu seamă din punct de vedere demografic. În acest context o contribuție semnificativă o are Maria Bucur, cu lucrarea „*Eugenie și modernizare în România interbelică*”, Editura Polirom, Iași, 2005. Autoarea vorbește în această carte despre modernizare: una în varianta eugenistă, contrar democrației liberale, în care umanismul ca și principiu fundamental al unei democrații liberale lipsește aproape în totalitate. Mai studiază principalele teme care au format nucleul argumentelor și programelor eugeniste, fără să își propună să ofere o istorie completă a mișcării eugeniste din România. Analiza ei concentrându-se asupra impactului discursului eugenist și rolul acestuia în definirea identității naționale. Această carte constituie primul demers în studierea aprofundată a mișcării eugeniste în Europa de Est. Analiza ei folosește discuția despre mișcarea eugenistă și ca modalitate de a reexamina antagonismul dintre forțele tradiționaliste și cele moderniste din România interbelică.

Cartea istoricului Marius Turda „*Eugenism și modernitate. Națiune, rasă și*

biopolitică în Europa (1870-1950)” din 2014, apărut la editura Polirom, prezintă cu acribie un peisaj european al eugenismului, în care România are un rol important. Fenomenele istorice legate de eugenism, rasă pură, construirea unui stat ideal bazat pe o monocromie rasială au fost surse de cercetare mai ales în ultimele decenii, iar în România de puțin timp, Marius Turda consideră că relația dintre eugenism și naționalism nu a fost cercetată corespunzător din punct de vedere comparativ, prin aceasta carte, se oferă o nouă direcție de cercetare concentrată asupra componentei centrale a discursului și practicii eugenismului. Această carte pune în discuție relația dintre eugenism, naționalism și modernitate în diverse țări europene.

Cartea încearcă să elucideze contribuția eugenismului românesc la istoria eugenismului european, Marius Turda a publicat mai multe studii despre istoria eugenismului în Europa centrală și de sud-est, înființând o rețea internațională de cercetare a istoriei eugenismului și a rasismului în Europa Centrală și de Est. În 2014 i-au apărut două cărți în limba engleză, una privind situația Ungariei, *Eugenics and Nation in Early Twentieth Century Hungary* (Editura Palgrave) și *Latin Eugenics in Comparative Perspective* (Editura Bloomsbury) care au beneficiat de recenzii de interes. Prin această lucrare, doresc să contribui cu propria mea perspectivă la această nouă direcție a istoriei eugenismului din România, concentrându-mă cu precădere asupra marelui savant Iuliu Moldovan și a practicii eugenismului în România. În acest context se pot pune o serie de întrebări: Cum era definită națiunea română? Era doar o comunitate de indivizi uniți prin: limbă, cultură și religie. Sau era o comunitate de sânge și gene așa cum susțineau eugenisții. Istoria eugeniei europene este asociată de numele lui Francis Galton (vărul lui Charles Darwin), care a introdus noua disciplină, descriind eugenia ca o știință a cărei aplicație socială ar duce la o îmbunătățire a umanității. Conform lui Galton, eugenia ar fi studiul factorilor care prin control social ar ameliora calitățile umane rasiale. El a susținut că societatea nu trebuie să lase evoluția la voia întâmplării, ci dimpotrivă, oamenii de știință trebuie să ajute guvernele să implementeze măsuri care să vizeze ameliorări biologice pentru oameni.

Eugenia a devenit astfel o fațetă a unui fenomen, curent de idei, mult mai larg, care tindea să influențeze politicile sociale și publice ale statelor. Secolul XX, mai cu seamă, a fost martorul unor manifestări extreme în materie de eugenie și demografie, mai ales în privința controlului politic al comportamentului reproductiv (sunt cunoscute excesele regimului nazist din Germania ce au compromis eugenia).

În literatura de specialitate de la noi, acest termen apare ca un fenomen izolat în

special înainte de Primul Război Mondial. Una din primele lucrări apare în 1874, doctorul Alexandru Șutzu în lucrarea, „*Eugenie și hereditatea*” a stabilit o legătură directă între evoluție, ereditate și degenerarea indivizilor. În lucrarea sa din 1876 „*Filosofia medicală: Despre ameliorarea rasei umane*” doctorul Mihail Petrini-Galatz a susținut același argument ca și Șutzu, cel biologic. Apariția termenului de eugenie s-a materializat ca atare în România pe parcursul secolului al XX-lea, când statul a încercat prin diferite legi și norme să modernizeze și să aducă societatea la un nivel ridicat de civilizație, asemenea statelor dezvoltate occidentale. Prețul apariției termenului de „eugenie” în mentalitatea românească a fost izbucnirea Primul Război Mondial și în mod particular efectele generate de acest conflict care a zdruncinat omenirea. Aceste idei au început să câștige din ce în ce mai mult teren în perioada anterioară. Primului Război Mondial și în România, pe măsură ce grija pentru cantitate, dar și calitatea optimă a populației a crescut, însă ele au făcut carieră în perioada interbelică.

În perioada interbelică istoriografia bibliografică a înregistrat numeroși autori care au scris despre eugenism atât cărți precum articole științifice scrise în reviste de specialitate sau periodicele vremii. Ginecologul Ioan I. Manliu, de exemplu, s-a ocupat conform propriei mărturii „*special de igiena de rasă*” încă din 1912. În cartea sa din 1921, „*Crâmpie de eugenie și igienă socială*”, Manliu sugera, un program eugenic radical, bazat în exclusivitate pe legile americane ale sterilizării. În programul biopolitic publicat în 1924, proeminentul eugenicist și fondatorul școlii de Igienă și Sănătate Publică din Cluj, Iuliu Moldovan, a subliniat că familia și prin ea națiunea trebuie deci să fie obiectul biopoliticii. În lucrarea sa din 1925, „*Igiena națiunii: eugenia*”, Moldovan susține că pentru salvarea „*patrimoniului ereditar*” al națiunii române au fost direct legate de practicile eugeniei negative și intervenția statului în viața privată a individului. Lansarea la Cluj, în 1927, a „*Buletinului eugenic și biopolitic*” a indicat integrarea ideilor eugenice într-o agendă biopolitică mai largă. Moldovan, ca redactor-șef, s-a concentrat pe sarcina dificilă de a construi o filosofie eugenică adaptată la realitățile românești.

Temele biopolitice au fost prezentate alături de ideile eugeniei negative, precum sterilizarea. În epocă apar numeroase articole scrise de Alexandru Vaida-Voevod „*Politică națională și capitalul biologic național*”, Buletin eugenic și biopolitic, vol .1, nr. 7-8. 1927; S. Mehedinți „*Școala română și capitalul biologic*”, vol. 1, nr 7-8, 1927.

În 1935, apare prima carte românească dedicată sterilizării eugenice, intitulată, „*Sterilizarea din punct de vedere juridic și chirurgical*” autorii fiind Gheorghe Buzoianu;

Eugen Petit. În anul următor G. Marinescu, în lucrarea „*Despre hereditatea normală și patologică și raporturile ei cu eugenia*“, a explicat relația dintre ereditate și eugenie și cum este această relație înțeleasă de către *Societatea Regală Română de Eugenie și Studiul Eredității* pe care el a fondat-o în 1935. Un scepticism similar legat de sterilizarea eugenică străbate teoriile eugenice ale psihiatrului Grigore I. Odobescu în cartea sa din 1936, intitulată, „*Eugenie pentru neamul românesc*“, el susține că modelele eugenice folosite în alte țări europene și Statele Unite nu pot fi aplicate în România pentru că aici există o altfel de tradiție și mentalitate. Odobescu, era împotriva sterilizării eugenice, el susține că de fapt prin educația poporului se putea asigura progresul demografic și calitativ al națiunii.

Mulți dintre eugenisții formați de către Iuliu Moldovan la Cluj au fost susținători declarați ai eugeniei negative. Unul dintre aceștia a fost Iordache Făcăoaru „*Curs de Eugenie Cluj*, 1935, el fiind preocupat în special de sterilizarea sexuală, certificatul de sănătate înaintea căsătoriei și de fișele medicale personale. În următorii ani, Făcăoaru a publicat mai multe articole privitoare la degenerare, înmulțirea disgenicilor și sterilizare în publicații precum: în, *Buletin Eugenic și Biopolitic*” în anii: 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1943; în *Revista Transilvania*: 1937, 1939, 1938; în *Revista de Medicină Legală* „*Norme eugenice în organizațiile legionare*”, 1940. Tema regenerării naționale prin metode eugenice a figurat cu prioritate în opera lui Gheorghe Banu, „*Certificatul medical prenupțial*“, *Revista de Igienă Socială*, vol.6, nr. 5, din 1936. A susținut fervent ideea de igienă rasială. În 1939, Banu publică, „*L'hygiene de la race*“, poate cea mai complexă relatare pe tema igienei rasiale produsă în România. Noile obiective ideologice ale eugenismului românesc după 1940 ca și tendința generală a regimului mareșalului Ion Antonescu și anume: omogenizare națională și purificare etnică, elocventă în acest sens este lucrarea Traian Herseni, „*Rasă și destin național*“, apărută în 1941.

Ideile care îi animau pe cercetători în secolul XIX își mai găsesc preocupări și în vremurile noastre. Așa cum am putut observa din rândurile de mai sus, teoriile legate de eugenie au constituit o preocupare umană din cele mai vechi timpuri, dar numai în modernitate, știința ameliorării rasei umane dobândește un caracter de sine stătător și își statuează principiile. Chiar dacă aspirațiile eugenistilor nu se regăsesc în perioada respectivă și nici mai târziu la nivelul implementării politice, legile și regulamentele inițiate de aceștia, precum și reformele ce au vizat domeniul educației, au avut consecințe pe termen lung, consecințe vizibile încă și în perioada contemporană. Deși tradiția eugenică a luat sfârșit în România, în mod oficial, odată cu instaurarea regimului comunist, în 1947, ea nu a fost uitată.

Medicina, sociologia și antropologia erau discipline care perpetuau teme eugenice în România anilor 1950 și 1960. Ascensiunea la putere a lui Ceaușescu, în 1965, a însemnat cel mai dramatic proiect eugenist pe care l-a cunoscut România. Regimul comunist a sperat să creeze o comunitate națională puternică, atât cantitativ și calitativ, prin controlul strict al nașterilor. Comunismul românesc a rămas fidel discursului și politicii eugenice: idealul unei națiuni sănătoase.

După 1989, istoriografia românească tratează acest subiect cu indiferență, unele voci susțin că adevăratul motiv pentru care se evită subiectul eugenismului în istoriografia românească este legat de imagine. Mai ales din teama că expunerea eugenismului ar dăuna foarte mult imaginii dreptei românești, așa că s-au selectat și reținut în special acele evenimentepozitive din trecut. În 2010, istoricul Lucian Butaru în cartea, *„Rasism românesc”*, dezbate un capitol dedicat eugeniei, fiind considerată ca și principalul rezervor al rasismului. În acest context o contribuție semnificativă o are Maria Bucur, cu lucrarea, *„Eugenie și modernizare în România interbelică”*, Editura Polirom, 2005. Relevantă este și cartea lui, Marius Turda, *„Eugenism și antropologie rasială în România”* Cuvântul, Editura Muzeului Literaturii Române, 2008. Altă carte deosebit de importantă, *„Eugenism și modernitate. Națiune, rasă și biopolitică în Europa (1870-1950)”* din 2014. În 2014 i-au apărut două cărți în limba engleză, una privind situația Ungariei *„Eugenics and Nation in Early Twentieth Century Hungary”* (Editura Palgrave) și *„Latin Eugenics in Comparative Perspective”* (Editura Bloomsbury) care au beneficiat de recenzii favorabile.

De asemenea, articolele găsite pe *Internet* ne oferă date relevante despre practicarea și interesul față de eugenism, în SUA se mai practica sterilizarea în anul 1982, deosebit de relevant este articolul *„Sterilizarea eugenică în Virginia: Strobe Aubrey și Cazul Buckului v. Bell”* <http://hdl.handle.net/10822/548731>; Anton, Mike, *„Sterilizarea forțată odată văzută ca o cale spre o lume mai bună.”* Los Angeles Times, 16 iulie 2003 <http://articles.latimes.com/2003/jul/16/local/me-sterilize16>; Evans, Meghann *„Statul trimite al doilea control de compensare vic-timelor eugenicii”* Winston- Salem Journal, 2 noiembrie 2015 http://www.journalnow.com/news/local/state-sends-second-compensation-check-to-eugenics-victims/article_9f5add55-cb37-5de1-be9d-270ff87f820d.html; Guillermo, Emil, *„Victima de sterilizare mai întâi pentru a rupe tăcerea”* Stockton Record, 5 august 2003. http://www.recordnet.com/article/2003/0805/A_NEWS/308059957; Ingram, Carl *„Statul emite scuze pentru politica de sterilizare”* Los Angeles Times, 12 martie 2003 <http://articles.latimes.com/2003/mar/12/local/me-sterile12>; Johnson, Corey G. *„Femeile*

deținute sterilizate în închisorile din California, fără aprobare”. Centrul de raportare investigativă, 7 iulie 2013 <http://cironline.Org/reports/female-inmates-sterilized-california-prisons-without-approval-4917>; Mennel, Eric. „*Plățile încep pentru victimele eugenicii NC, dar multe nu se califică*” Neuman, Scott. „*Carolina de Nord și-a propus să compenseze victimele sterilizării forțate*”.<http://www.npr.Org/blogs/thetwo-way/2013/07/25/205547272/north-carolina-set-to-compensate-forced-sterilization-victims>; Zitner, Aaron. „*Scuzele lui Davis nu aruncă nicio lumină asupra sterilizării*”. Los Angeles Times, 16 martie 2003. <http://articles.latimes.com/2003/mar/16/nation/na-sterile16> ;

În concluzie putem spune că ideile eugeniste au apărut încă din Antichitate, fiind aplicate uneori (cazul Spartei, unde nou născuții malformați erau aruncați în prăpastie). Nu au dispărut niciodată complet, renăscând în epoci diferite, sub diverse forme, dar cu aplicații marginale. Eugenetica astăzi se distanțează de semnificatul „clasic” pe care-l avea în anii 1900. Noua eugenetică liberală este liberă de orice intervenție a statului și se referă numai la alegerile făcute de părinți, asupra viitorilor lor copii. Eugenetica liberală nu este o mișcare de reformă a societății, ci un mod în care părinții privilegiați încearcă să aibă tipul de copii pe care și-i doresc și să-i înzestreze cu calități care să-i ducă la succes, într-o societate competitivă.

Aportul personal în această lucrare se va observa în analiza datele statistice rămase în fondul arhivistic și mărturiile extrase din articolele de ziar precum: Tribuna, Transilvania, Societatea de Măine, sau din cărți de specialitate care tratează problema elitelor din Transilvania și surse internet. Rezultatele vor putea fi folosite în cadrul studiilor de eugenie politică, biopolitică, istorie a ASTRA de care aparține revista „*Buletinul Eugenic și Biopolitic*”, în studii de antropologie socială, dar și în slujba muzeelor. De asemenea unele capitole din această lucrare pot fi preluate pentru scrierea de istorie locală și a unor monografii ale satelor și orașelor din județul Mureș. De asemenea, în cadrul unor cărți de istorie medicală sau articole legate de personalitatea anumitor medici.

Obiectivul general al proiectului este formulat în felul următor: descrierea, analiza și încercarea de a înțelege rolul personajului Iuliu Moldovan în conștiința publică, a rezistenței lui în fața regimului comunist motiv pentru care va fi încarcerat în temnițele comuniste. Pe lângă viața sa, am analizat activitatea cultural-politică al acestuia și principalele lui lucrări eugeniste, impactul acestora în istoriografie, influențele ei asupra vremii respective, dar și asupra prezentului. Totodată bibliografia atașată la sfârșit mai cuprinde și multe articole de specialitate din sfera medicală și de eugenie din țara noastră.

Lucrarea este structurată în cinci capitole, fiind prefățate de introducere și finalizată cu concluzii și bibliografie. În primul capitol „*Transilvania și Dubla Monarhie La Sfârșitul Secolului Al XIX*” voi încerca să analizez și să înțeleg, situația politică, socială și religioasă a națiunii române din Transilvania, situație apărută după uniunea din 1867, când se realizează uniunea dintre Austria și Ungaria, fapt care va determina importante modificări teritoriale, politice și sociale. În acest context, voi analiza periodicele vremii, (Transilvania, Tribuna, Poporul, Telegraful, Român, Gazeta Transilvaniei), memoriile unor oameni politici din acea vreme și lucrări de specialitate în cea ce privește istoria Transilvaniei după a doua jumătate a secolului XIX-lea. Al doilea capitol intitulat „*Problemele elitelor românești din Transilvania*”, care de fapt sunt probleme de tip politic (activismul politic), probleme bănești (colete, rechiziții, ajutoare, statistici, ridicări de lăcașe de cult) și probleme sociale-medice (ajutorarea orfanilor, văduvelor, școlilor), la realizarea acestui capitol am folosit surse precum: periodicele vremii, (Transilvania, Albina, Tribuna Poporului, Telegraful Român, Gazeta Transilvaniei) monografii și lucrări de specialitate.

În al treilea capitol și cel mai important din lucrare, voi cerceta copilăria și educația lui Iuliu Moldovan, cariera sa politică și profesională, doctrina eugenică și biopolitica, Șoimii Carpaților, o instituție cu orientare eugenică, la acest capitol am folosit surse inedite cât și editate. Principala sursă a fost publicațiile periodice: *Societatea de Mâine* (1924) *Buletin Eugenic și Biopolitic* (1927), memoriile profesorului Moldovan „*Amintiri și reflexiuni*” (1996), fiind, deosebit de importante în analiza copilăriei și educației sale, alături de care am consultat, pentru a putea oferi o imagine cât mai exhaustivă, fonduri de la Arhivele Naționale ale Statului, Direcția Județeană Cluj (*Fond personal dr. Iuliu Moldovan*) dar și o bogată bibliografie au completat informațiile despre personalitățile clujene care au ilustrat, prin preocupările științifice și prin activitățile efective de la clinicile universitare, știința eugenică. Pentru a surprinde mentalitatea epocii, dar și pentru a trasa antecedentele eugeniei în Transilvania am recurs și la periodicele vremii. Astfel, în acest demers, pe lângă istoriografia problemei, am utilizat și zăre precum: *Libertatea*, *Gazeta Poporului*, *Telegraful Român*, *Gazeta Transilvaniei*, *Amicul Familiei*, *Răvașul*, *Deșteptarea*, *Românul*, *Drapelul*, *Foaia Poporului*, *Minerva*, *Tribuna*, *Observatorul*. De asemenea, pentru a întregi cercetarea noastră, am studiat și diverse lucrări editate, care ne-au ajutat să ne facem o imagine de ansamblu asupra problematicei noastre. De la studii generale, ne-am îndreptat atenția asupra lucrărilor care au abordat ideea de eugenie pe plan mondial, pentru a putea realiza o comparație cu spațiul autohton.

Al patrulea capitol „*Iuliu Moldovan și A.S.T.R.A*” este perioada când el devine președintele acestei Asociații, cu rol decisiv în conturarea și implementarea noului curent eugenic, m-am documentat din Periodicele vremii (Societatea de Măine, Calendarul, Buletin Eugenic și Biopolitic, Transilvania), lucrările sale: *Igiena națiunii (Eugenia)* apărută în 1925, *Biopolitica* apărută în 1926. Iar ultimul capitol intitulat „*Anii de detenție*” prezintă perioada când profesorul Moldovan va fi încarcerat de regimul comunist alături de întreaga elită politică din perioada interbelică, fiind acuzat de faptul că era burghezo-moșier și filogerman. În realizarea acestui capitol, am consultat diverse surse precum: *Arhivele Naționale ale Securității*, mărturii al unor colegi de detenție din acea perioadă și lucrări de specialitate „*Raport final*”, „*Arhivele Naționale Cluj*”. În 1967, la puțin timp după moartea sa, regimul comunist i-a recunoscut doctoratul, un pas important pentru reabilitarea reputației sale, a fost declarat membru al *Academiei Române de Medicină*.

CAPITOL 1 TRANSILVANIA ȘI DUBLA MONARHIE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX

Scopul acestui capitol este prezentarea unor aspecte privind grupurile elitare ce au condus națiunea română imediat după revoluția pașoptistă, revoluționarii români, deși au fost învinși de trupele imperiale nu vor renunța la idealurile naționale precum: drepturi și libertăți politice și recunoașterea națiunii române alături de celelalte trei națiuni privilegiate (maghiari, secui și sași). Ca spațiu, m-am limitat la provincia istorică intracarpatică Transilvania, numită metaforic de către istoricul Lucian Boia drept o „*cetate de munți*”¹ înglobată în Ungaria Mare, reapărută în anul 1867, în cadrul Imperiului Austro-Ungar. Ca și perioadă de studiu este cea de după 1850 până la 1895. Doresc a începe această lucrare prin prezentarea pe scurt a situației interne din Imperiul Austro-Ungar, dar mai ales a impactului instaurării dualismului. Istoria politică, socială și economică a Transilvaniei este strâns legată de Ungaria, din moment ce aproape un mileniu, Principatul Transilvaniei a fost direct supus Coroanei Maghiare.

O prima grupare analizată a fost cea politică. Aici am prezentat istoria Partidului Național Român din Transilvania (P.N.R.) și a conducerii acestui partid de la înființare, până în 1914. Partidul apare ca o rezistență a românilor împotriva politicii și măsurii de asimilare și maghiarizare dusă de guvernul maghiar. Conducerea avea obiective și strategii politice ce nu reflectau dorințele țăranilor români. Totuși partidul a apărut interesele românilor, în special a țăranilor, prin revista *Transilvania* și prin acel *Memorandum*.

Am prezentat și stemul de guvernare, împărțirea administrativ teritorială, câteva statistici oficiale ce prezentau procentele minorităților naționale, sistemul de vot și obiectivele la nivel general a partidelor politice din guvernul de la Budapesta. O altă grupare studiată a fost cea a studenților români aflați la studiu în străinătate, aceștia erau organizați în societăți studențești care susțineau elita politică din țară prin realizarea unor mitinguri și elaborarea unor manifeste adresate opiniei publice internaționale. Apoi ultima categorie a fost elita clericală, care de fapt și-a asumat conducerea națiunii române în lupta de libertate și unitate națională, mai ales în deceniile șase și șapte ale secolului al XIX-lea.

¹ Lucian Boia, *România Țară de frontieră a Europei*, Humanitas, București, 2002, p. 20.

CAPITOLUL 2 PROBLEMELE ELITEI ROMÂNEȘTI

Prima grupare analizată a fost cea politică. Partidul apare ca o rezistență a românilor împotriva măsurii de asimilare și maghiarizare dusă de guvernul maghiar. Conform opiniei lui Vasile Netea în lucrarea „*Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională(1848-1881)*”, partidul lupta pentru „*recâștigarea autonomiei Transilvaniei.*”²

A doua grupare analizată a fost elita financiară și am dat exemple concrete de modernizare făcute de elita financiar bancară: crearea primelor asociații de bănci naționale, susținerea de către bancherii români a unor periodice economice, ziare sau organizații culturale, respectiv atingerea independenței bancherilor față de instituțiile statului. Realitatea era că țărani, români, unguri, germani sau de alte etnii o duceau toți prost și mulți aveau hambarul gol, neavând ce pune pe masă. Legea electorală era extrem de complicată și crea numeroase discriminări, atât în defavoarea naționalităților, cât și între bogați și săraci, între oraș și sat, între ardeleni și românii din Ungaria respectiv între bărbați și femei. Votul nu era secret, ci public iar autoritățile puteau lua măsuri abuzive împotriva alegătorului care nu a votat cu un anumit partid. Femeile și oamenii săraci nu aveau drept de vot. Votul era censitar și numai cei ce plăteau un impozit mare către stat aveau dreptul de vot. Comitetele din Transilvania erau discriminate, aici censul era mai mare decât în Ungaria. Nu existau școli de stat cu predare în limba română la nici un nivel. Existau doar școli confesionale românești, întreținute din banii credincioșilor. Elitele bancare apar încă de la înființarea primelor asociații de bănci naționale precum „*Albina*”, care la 1 aprilie 1872 și-a început activitatea

Spre deosebire de elita religioasă, elita laică era mult mai deschisă la curente și doctrinele politice și culturale. Băncile, școlile, asociațiile culturale și instituțiile bisericești, toate aveau printre funcționari și avocați. Acest lucru s-a întâmplat, întrucât nu exista alternativă. Întregul sistem de guvernare maghiar era bazat pe legi, pe care dacă le analizăm, aveau la bază o combinație de feudalism agrar și capitalism. Acestea două din urmă presupuneau deci, existența unor avocați ai naționalităților din Imperiul Austro-Ungar. Românii simțindu-se dezavantajați sau discriminați din cauza legilor date de guvernul de la Budapesta, aveau nevoie de avocați competenți care să îi apere.

² Vasile Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, Ed. Științifică, București, 1974 p. 412

CAPITOLUL 3 IULIU MOLDOVAN

Conform datelor existente, în memoriile lui Iuliu Moldovan intitulate sugestiv „*Amintiri și Reflexiuni*”, publicate la trei decenii de la moartea ilustrului personaj, mai precis în anul 1996 la București. Aflăm, că s-a născut la data de 15 iulie 1882, în Bogata de Mureș (raionul Luduș). Faptul că și-a petrecut copilăria la țară, istoricul Maria Bucur explică într-o mare măsură interesul lui Moldovan pentru viața rurală și considerația pentru comportamentul moral și intelectual al preoților de țară.³ Pe părinți îi chema, Ioan Moldovan, care era preot greco-catolic și Maria, fiică de preot greco-catolic, era originară din Orlat (raionul Sibiu). În anul 1885, preotul Ioan Moldovan va fi transferat la Mediaș, fiind, numit protopop, unde va funcționa până la moartea sa în 1918, la 72 de ani. Tot din memorii, aflăm că el va urma în perioada 1889-1893 școala primară evanghelică, cu limba de predare germană, dialect săsesc la Mediaș. În septembrie 1893 se înscrie la gimnaziul cu limba de predare germană din Mediaș unde a urmat și terminat liceul, fiind primul clasat la examenul de bacalaureat, în 22 iunie 1900.⁴ S-a înscris în octombrie 1900, la „*Facultatea de Medicină*” din Viena. În octombrie 1903, el va decide să se transfere la „*Facultatea Germană de Medicină*” din Praga. Începând cu anul 1904 și 1905, el a început să publice primele lucrări științifice, în mai 1906 obține titlul de doctor, al „*Facultății Germane*” din Praga.

La 1 iunie 1906 a intrat ca medic-stegar adică elev sublocotenent în Școala de aplicație medico-militare din Viena, pentru șase luni, școală pe care a terminat-o tot cu distincție, fiind clasat al doilea din 100 de elevi, tot în același an în noiembrie este repartizat cu gradul de locotenent, la Spitalul de garnizoană nr.1 din Viena, serviciul dermato-venerologic. Activitatea de epidemiolog de la începutul carierei profesionale de medic igienist a avut drept consecință îndreptare atenției, spre aspectele sociale și preventive ale medicinei, spre cercetarea tot mai atentă și adâncită a relațiilor sociale pentru răspîndirea nu numai a bolilor infecțioase, ci și a altor fenomene morbide din sânul populației. Cât de temeinică a fost pregătirea lui ca epidemiolog și cercetător științific în acea perioadă, a fost numirea lui ca docent-primul și singurul român al vestitei „*Facultăți de Medicină*” din Viena în 1915 apoi, tot pe baza lucrărilor științifice antebelice alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române în 1920.

³Maria Bucur, *Eugenie și modernizare în România interbelică*, Polirom, Iași, 2005, p. 56.

⁴Iuliu Moldovan, *Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Universitară Carol Davila, București, 1996, p. 19.

CAPITOLUL 4 IULIU MOLDOVAN ȘI A.S.T.R.A

După realizarea unirii din 1918, situația și statutul ASTREI se pare că, se apropia de capăt de drum. Maria Bucur consideră, că scopul Asociației a fost conservarea identității și culturii românești din Transilvania, iar obiectivul principal a fost unirea Transilvaniei cu România. După realizarea acestui deziderat, liderii ASTREI se găseau în situația de a nu mai putea defini clar rolul propriei organizații. Pe lângă această situație a mai intervenit și concurența directă venită din partea altor instituții culturale din vechiul regat precum: „*Liga Culturală*” a lui N. Iorga, „*ASTRA*”, a început în curând să piardă din membri și de asemenea fondurile alocate de stat. Mai mult în anii '20 în unele sate existau chiar și câte trei organizații culturale diferite, susținute cu fonduri de diferite grupări politice. În consecință liderii ASTREI, au încercat să învingă concurența, cel puțin în Transilvania. Un rol deosebit l-a jucat și Iuliu Moldovan cu precădere în 1925 atunci când în cadrul ASTREI a fost promovată o nouă doctrină cea eugenică și biopolitică, în completarea principiilor mai vechi ale iluminării maselor și păstrării identității naționale. Moldovan a reușit să impună o serie de schimbări în cea ce privește realizare unui program de dezvoltarea a individului, familiei și *nestatutar* poporului. De asemenea Moldovan și colegul său Hațieganu, au contribuit la adoptarea unei rezoluții care au pus bazele a două noi organizații: o *Secție Feminină* și una *Pentru Educație Fizică*. Moldovan a propus înființarea unei secții demografice, pe lângă cele existente.

ASTRA a colaborat cu alte societăți, au participat cu succes la conferințele și serbările organizate de ASTRA. *Revista „Transilvania”* numită de la 1 ianuarie 1934, „*Buletin de tehnică a culturii*”, a perseverat pe direcția trasată de Iuliu Moldovan. La 1 octombrie 1935 Moldovan este ales membru al „*Academiei de Medicină din România*.”⁵ În 1947, în urma unor probleme, chiar în interiorul Comitetului central cu privire la intenția președintelui Moldovan de a copta, 10 membri noi în Comitet, printre care figurau dr. Hațieganu și L. Blaga simpatizați de guvern. Moldovan își exprimă intenția de a demisiona. Adunarea generală a fost propusă pentru ziua de 30 noiembrie 1947, în prealabil Moldovan va demisiona, printr-o scisoare adresată vicepreședintelui Preda, își lua rămas bun de la colaboratorii săi, mulțumind Comitetului Central pentru concursul dat în cei 15 ani cât a fost președintele Asociațiunii. El spera că prin demisia sa ASTRA, se va putea „*desfaciza*” de elemente reacționare așa cum îl acuza S.Țeposu.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

CAPITOLUL 5 ANII DE DETENȚIE

Mai mult, anii '50 au fost și anii marii represiuni după cum bine argumentează Lucian Boia. Mulți români au fost condamnați pentru delikte politice, pentru delictul de opinie. La întrebarea cine era trimis la canal, răspunsul este simplu: era de ajuns un denunț sau o vorbă nepotrivită. O anedoctă cu iz anticommunist, rostită între prieteni la un pahar, se putea solda cu ani buni de închisoare sau chiar cu moartea.⁶ În operațiune brutală, menită să decapiteze definitiv elita politică, din noaptea de 5-6 mai 1950, va fi inclus și profesorul Moldovan, arestat fiind pe baza unor acuzații, că în timpul regimului burghezo-moșieresc, ar fi desfășurat activități intense contra clasei muncitoare. Internat fiind la Sighet pe timp de 24 luni, încadrat ulterior în Decizia M.A.I.nr. 334/ 1951; pedeapsa majorată cu 60 luni, conform Deciziei M.A.I.numărul 559/1953. Eliberat la 5 iulie 1955.⁷

Din „*nota informitivă*” am aflat, că după eliberare, Moldovan era grav bolnav, iar pentru însănătoșire a fost dus la operație la București. Sursa, „*Bunea Ioan*” ne informează că prof. Moldovan a fost internat de urgență în Clinica Chirurgicală II-a în cabinetul profesoral, la insistențele dr. I. Hațieganu. Intervenția operatorie s-a hotărât să se facă la București. În timpul cât a fost internat în Clinică, prof. Moldovan, a fost vizitat de multă lume și în mod special de dr. Hațieganu, de prof. Goia, dr. Pop Alexandru, conf. Buda Petre. De asemenea primea reviste străine de la filiala Academia din Cluj. În discuțiile avute cu doctorii din spital era reținut despre perioada petrecută în detenție, de asemenea a fost mirat de decalajul înregistrat în domeniul medical științific de la noi și occident. Raport întocmit la data de 23 IX 1955 Pe baza Hotărârii emise la 19.05.1961, se decide închiderea Dosarului cu numărul 743 „*Moldovan Iuliu*”,⁸ În 1962 i se acordă titlul de doctor-docent în științele medicale, în 1963, începe redactarea scrierii memorialistice „*Amintiri și Reflexiuni*”.

Datorită perioadei de detenție și condițiilor inumane din penitenciar se îmbolnăvește, moare la Cluj în 19 noiembrie 1966. În 1967, la puțin timp după moartea sa, regimul comunist i-a recunoscut doctoratul, un pas important pentru reabilitarea reputației sale, a fost declarat membru al „*Academiei Române de Medicină*”⁹.

⁶ Lucian Boia, *România Țară de frontieră a Europei*, București, Humanitas, 2002, pp. 106-107.

⁷ ACNSAS, fond penal: Dosar 9237, Vol. 1, *Dosar individual Moldovan Iuliu*, f. 1.

⁸ ACNSAS, fond informativ: *Dosar individual Moldovan Iuliu*, nr. 4831, Vol I, M.A.I. Cluj, nr. 743, cap. 2, f. 14.

⁹ Maria Bucur, Eugenie și Modernizare în România interbelică, Editura Polirom, Iași, 2005, p.68

CONCLUZII

La sfârșitul lunii decembrie 1918, Moldovan va începe activitatea de reorganizare a serviciului sanitar din Arad și Banat. Cu toată situația precară din perioada postbelică, a menținut în stare bună funcționarea serviciului sanitar. Acesta a înființat instituții curativo-profilactice noi neexistente înainte cerute de realitatea specifică nouă, ca rețeaua de ambulatorie policlinice ca centru de secțiune curativă, profilactică și socială pentru combaterea bolilor vererice, a tuberculozei și a mortalității infantile. De asemenea a creat șapte inspectorate de igienă, cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterea bolilor infecțioase, al igienei alimentare și industriale. Iuliu Moldovan a fost numit profesor titular de Igienă și Igienă Socială la 1 septembrie 1919. Colaborarea cu „*Fundația Rockefeller*”, care le-a acordat întâi burse pentru specializarea în igienă și sănătate publică pentru un an sau doi. A contribuit apoi la înzestrarea Institutului cu aparatură modernă, cu cărți și reviste, în 1921 întemeiază la Cluj publicațiile lunare de promovare a medicinei profilactice „*Sănătatea Publică*” și „*Revista Sănătatea*” și apoi ca inspector general sanitar, pe care l-a condus până în primavara anului 1922. În mediul rural a creat „*Institutul Surorilor de Ocrotire*”.

Această activitatea în domeniul sănătății publice a continuat-o și mai târziu, atunci când, în 1929, i-a fost încredințat postul de de secretar general al Ministerului Sănătății, cu conducerea *serviciului sanitar pentru întreaga țară*, iar prin *Legea sanitară* din 1930, a încercat să împrime serviciului sanitar un caracter mai preventiv. La Cluj în 1925 va publica broșura „*Igiena Națiunii (Eugenia)*”, Această carte are meritul de a lămuri importanța naționalismului biologic în concurență vitală a diferitelor neamuri. în 1926, au apărut comentarii și interpretări referitor la următoare broșură a lui Iuliu Moldovan intitulată sugestiv „*Biopolitica*”. E vorba de viitorul și de viata națiunii române.

Finalizând această lucrare se poate spune că am dobândit informații relevante, în ceea ce privește concepțiile, viziunea politică și culturală a profesorului Iuliu Moldovan. Sentimentul de satisfacție pe care l-am avut, pentru că, am putut să-i schițăm personalitatea acestuia, chiar dacă scopul nostru nu a fost acela de a-i aduce elogiile. Am încercat să întregim portretul omului Iuliu Moldovan, prin prisma etapelor procesuale ale concepțiilor sale din domeniul social, cultural și politic, relevând răspunsurile și mărturiile formulate contra acuzațiilor de ordin politic. În concluzie, se poate afirma, că profesorului Moldovan, societatea noastră, ar trebui să-i recunoască meritul și să-i prețuiască personalitatea

academică, la fel cum a făcut-o și regimul communist, în cele din urmă. Prin elaborarea și soluționarea numeroasele teorii de ordin medical, politic și eugenic în cea ce privește societatea, profesorul Moldovan a contribuit la dezvoltarea și emanciparea societății românești.

BIBLIOGRAFIE

I.ARHIVE

I.1. Documente din Arhivele Naționale ale României

1. Direcția Județeană Arhivele Naționale Cluj, Fond personal Iuliu Moldovan, nr. 231, inv. 402, Dosar1; D.2; D.3; D.4; D.5; D.6:

I.2. Documente din arhiva CNSAS

2. Consiliul Național Pentru Studiul Arhivelor Securității București, Dosar „Iuliu Moldovan” fond penal, dosar, nr. 9237, Vol.I.
3. Consiliul Național Pentru Studiul Arhivelor Securității București, Dosar „Iuliu Moldovan”, fond informativ Dosar 4831, Vol I și Vol. II.

II. PRESA SCRISĂ

1. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Introducere Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*. vol. I, ianuarie 1927, nr. 1. p. 1
2. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Eugenia-Igiena națiunii, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. I, ianuarie 1927, nr.1, p.6.
3. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, *** , *Ședința secției medicale și biopolitice din 16. I. 1927, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*. vol. I, ianuarie 1927, nr.1, p. 29.
4. „**Buletin eugenic și biopolitic**” Val. Pușcariu, *Teoriile evoluției, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol.I, februarie 1927, nr. 2, pp. 36-37.
5. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Mihail Zoolog, *Genii ereditari, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. I, iunie 1927, nr. 6-7, pp. 164-166.
6. „**Buletin eugenic și biopolitic**”,*** *Programul conferințelor secției medicale și biopolitice la cercurile medicale Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. I, februarie 1927, nr. 2 , p. 60.
7. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Dr. Iuliu Moldovan, *Din domeniul organizării sanitare. I*”, *Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. II, aprilie 1928, nr. 4, pp. 112/113.
8. „**Buletin eugenic și biopolitic**” Dr. Iuliu Moldovan, *Din domeniul organizării sanitare. II*, *Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*. vol. II, mai 1928, nr. 5, pp.147/150.
9. „**Buletin eugenic și biopolitic**” Iuliu Moldovan, *Educația fizică și morală în cadrele „Astrei”*, *Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, Cluj, vol. II, ianuarie–februarie 1928, nr. 1-2. pp.39-45.
10. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, *** *Articolul, Proiect de Statut, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, Cluj, vol. II, septembrie-octombrie 1928, nr. 9-10. pp. 277-287.
11. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Dr. I. Gomoiu. Dr. P. Râmneanțu. *Ancheta sanitară din Gilău*, jud. Clu, *Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. III, septembrie-octombrie, 1929, nr. 9-10, pp. 261-263.
12. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, Dr. I. Gomoiu. Dr. P. Râmneanțu, *Fragmente din raportul asupra anchetei din plasa, sanitară de demonstrație Gilău, jud.Cluj, Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, vol. IV, 1930, nr. 1-2, pp. 13-40.
13. „**Buletin eugenic și biopolitic**”, *Biopolitica*, *Secția Medicală și Biopolitică a ASTREI*, Cluj, 1942, vol. XIII, nr. 1-4, ianuarie, p. 80.

14. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Dr. Iuliu Moldovan, *Igiena națiunii-biopolitica*, Subsecția Medicală și Biopolitică a ASTREI, Cluj, vol. V, nr. 7, iulie, 1934, p. 1.
15. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Dr. Petre Râmneanțu, *Cercetări asupra originii etnice a populației (din Sud-Estul Transilvaniei pe baza compoziției serologicea sângelui*, Subsecția Medicală și Biopolitică a ASTREI, Cluj, vol. VI, nr.1-2-3, ianuarie-februarie-marti, 1935, p. 36.
16. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Actualități sanitare*, Subsecția Medicală și Biopolitică a ASTREI, Cluj, vol.VII, nr. 11-12. noiembrie-decembrie, 1936, pp. 379-380
17. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Actualități sanitare*, Subsecția Medicală și Biopolitică a ASTREI, Cluj, vol.VIII, nr. 4-5, aprilie-mai, 1937, p. 169, nr. 10-11-12, p. 291.
18. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Spre o facultate de etnologie și biopolitică*, Subsecția Medicală și Biopolitică a ASTREI, Cluj, vol. IX, nr. 3- 4, martie-aprilie, 1938, p. 67, *Problema Munților Apuseni*, nr. 7-8, iulie-august, 1938, p. 193
19. „**Buletin eugenic si biopolitic**”, Dr. I. Moldovan; Dr. P. Râmneanțu; Dr. I. Făcăoaru, *Înregistrarea etno-biologică a populației*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj, vol. .X, nr. 1-2, ian-feb., 1939, p. 2; *Originea și restul instituției românești a surorilor de Ocrotire*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj, vol. X, nr. 1- 2, ianuarie-februarie, 1939, p. 60.
20. „**Buletin Eugenic și Biopolitic**”, Dr. Iuliu Moldovan, *Reflexiuni asupra organizării sanitare rurale*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj, vol. XI, nr. 4-5-6, aprilie-mai-iunie, 1940, p. 97
21. „**Buletin Eugenic și Biopolitic**”, Dr. I. Moldovan, *Oficiul de ocrotire*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj, vol. XII, nr. 1-4, ianuarie-aprilie, 1941, p. 62.
22. „**Buletin Eugenic și Biopolitic**” Dr. I. Moldovan, *Neamu*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj ,vol. XIII ,nr.1-4, ianuarie, 1942, p. 1, *Organizarea serviciului sanitar și de ocrotire*, p. 83; *Despre legile vieții*, nr. 5-8, p.145; *Câteva principii de bază ale organizației sanitare și de ocrotire*, nr. 5-8, p. 202; *Biologia familiei și etnobiologia*, nr. 9-12, p.277; *Organizarea serviciului sanitar și de ocrotire*, nr. 9-12, p. 326.
23. „**Buletin Eugenic și Biopolitic**”, Iuliu Moldovan, *Statul etnic*, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI, Cluj, vol. XIV, nr. 1-2, 1943, p. 1, profesorul Mihai Zoolog, p. 70, *Instituții sanitare și de ocrotire*, nr. 3-4, p. 70, *Igiena Neamului*, p. 137, *Asistență socială*, p. 269.
24. „**Buletin Eugenic și Biopolitic**”,Iuliu Moldovan, *Unitatea sănătății publice și a corpului medical*, Cluj, vol. XV, nr. 1-2, 1944, p. 53, dr. Ovidiu Comșia (1903-1944), nr. 3-4, p. 124, Subsecția Medicală și Biopolitică ASTREI
- 25.„**Clujul Medical**”, 1927, nr, 3/4
- 26.„**Federațiunea**”, 1868-1876, fond Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca.
- 27.„**Foișoara Telegrafului Român**”,***Articolul, *Studii Asupra Stărei Noastre Economice*, nr. 1, 1 ianuarie, Sibiu, 1876, Anul I, p. 5.”,
- 28.„**Gazeta Transilvaniei**, ***Articolul, *Monarhia Austro-Ungară Transilvania*, Anul 35, nr. 5, Brasiov, 7 februarie/26 Ianuarie, 1872, p. 1.
- 29.„**Gazeta Transilvaniei**,***Articolul, Conferința, Anul 35, nr, 53, Brasiov, 20 iunie/8 iulie, 1872.p.1
- 30.„**Gazeta Transilvaniei**”,***Articolul, *Brașovul*, Anul 47, nr. 25, Brasiov, 29 februarie, 1884. p.1.
31. „**Luceafărul**”,***Articolul, *Biserica româneasca din Vârșeț*, An XII, Sibiu, 1august, 1913, pp. 505-508.

- 32 „**Revista economică**”, ***Articolul, *Chestiunea economică română*, Anul VIII, Sibiu, 4 noiembrie, 1906, nr. 44. pp. 51-52.
- 33 „**Revista economică**”, ***Articolul, *Din lupta pentru existență*, Anul VIII, Sibiu, 14 noiembrie, 1906, nr. 40. p. 46.
- 34 „**Revista economică**”, ***Articolul, *Agricultura*, Anul 5, nr. 18, 2 mai 1903, p. 39.
- 35 „**Românul**”, ***Articolul, *Intenții ascunse*, Anul IV, Arad, 27 februarie/12 martie, 1914, nr. 47. pp. 1-3.
- 36 „**Sănătatea Publică**”, Cluj, ianuarie 1921, Anul I, nr. 1, p. 1, *Fond Iuliu Moldovan*, nr. 231, inv. 402, Dosar. 6. Articolul, *Restaurarea Integrală*, Societatea de Măine, Cluj, Anul I, 26 septembrie 1924, nr. 24, p. 472.
- 37 „**Societate de Măine**” Dr. Iuliu Moldovan, *Un program biopolitic*, Cluj, Anul I, 27 aprilie 1924, nr. 3, p. 69.
- 38 „**Societate de Măine**”, Dr. Aurel Voinea, *Doi factori de progress: Igiena și Eugenia*, Cluj, Anul I, 1 iunie 1924, nr. 8, p. 184.
- 39 „**Societate de Măine**” Dr. Aurel Voinea, *Igiena națiunii*, Cluj, Anul III, 3 și 10 ianuarie, 1926, nr. 1-2, p. 14.
- 40 „**Societate de Măine**”, Ion Clopoșel, *Biopolitică și democrație*, Cluj, Anul III, 7 martie 1926, nr. 10, p. 171.
- 41 „**Societate de Măine**” Dr. Aurel Voinea, *Biopolitica*, Cluj, Anul III, 9 mai 1926, nr. 19, p. 360.
- 42 „**Societatea de maine**”, ***Articolul, *Restaurarea Integrală*, Cluj, Anul I, 26 septembrie 1924, nr. 24, p. 472.
- 43 „**Țara Noastră**”, Octavian Goga, articolul, *Către Cărturarii Noștri*, Anul I, 1 ianuarie 1907. Nr. 1, Sibiu. p. 3.
- 44 „**Telegraful Roman**” 1853-1948, fond Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu.
- 45 „**Transilvania**” *** *Ideile fundamentale ale economiei națiunale*, nr. 1, Brașov, 1 ianuarie, 1868, Anul I, *Ideile fundamentale ale economiei națiunale (continuare)*, nr. 2, Brașov, 10 ianuarie, 1868, Anul I; *Ideile fundamentale ale economiei națiunale. (final)*, nr. 3, Brașov, 20 ianuarie, 1868, Anul I.
- 46 „**Transilvania**”, *** Articolul, *Disertatiune despre necesitatea promovării și protecționării meseriilor între Români*, nr. 1, Brașov, 1 ianuarie, 1868, Anul. XIV.
- 47 „**Transilvania**”, Sofi'a Bria, articolul, *Datorinți'a mamelor față de creșterea și educatiunea copiilor*, nr. 3-4/22, Sibiu, 1/15 februarie, 1883, Anul XIV, p. 22.
- 48 „**Transilvania**”, Georgiu Pop de Băsesci, *Economia câmpului*, nr. 7-8. Sibiu, 1/14 aprilie, 1884, Anul XV. p.7.
- 49 „**Transilvania**” *** Articolul, *Adunarea generală și inaugurarea Muzeului Asociațiunii*, nr. V, Sibiu, sep-oct, 1905, An XXXVI. p. 11.
- 50 „**Transilvania**” *** Articolul, *Dare de seamă despre activitatea Secției medicale și biopolitice a „Astrei”, de la 30 Iunie 1930-30 Iunie 1931*, Sibiu, Anul 62. Ianuarie-August 1931. nr. 1- 8. pp.36-37.
- 51 „**Transilvania**” Articolul, *Darea de seamă despre activitatea Secției Medicale și Biopolitice a „Astrei”, de la 1 Iunie 1931-31 Mai 1932*, Sibiu, Anul 63, Ianuarie-August, 1932, pp. 34-35.
- 52 „**Transilvania**” *** Articolul, *Influenta căsătoriei asupra fertilității și etnicului unui neam*, Sibiu, Anul 68, Septembrie-Octombrie 1937. nr. 5. pp. 399-404.
- 53 „**Transilvania**” *** Articolul, *Din activitatea secțiilor literare-științifice*, Secției medicale și bio-politice a „Astrei”, Sibiu, Anul 58. Septembrie-octombrie 1937. nr. 10-11. pp. 545-546.
- 54 „**Transilvania**”, Dr. I. Hațiegan, *Secțiunea medicală și biopolitică*, Secției medicale și biopolitice a „Astrei”, Sibiu, Anul 59, decembrie 1928, nr. 12, pp.1138-1139.

- 55., „**Transilvania**”*** Articolul, *Educația fizică. O subsecție în cadrele Astrei*, Secției medicale și biopolitice a „Astrii”, Sibiu, Anul 60, martie 1929, nr. 3, pp. 229-230.
- 56., „**Transilvania**” Dr. Gh. Preda, *Mișcarea culturală*, Secției medicale și biopolitice a „Astrii”, Sibiu, Anul 60, iulie- august 1929, nr. 7-8, pp. 633-634.
- 57., „**Transilvania**” Dr. Iuliu Hațieganu, *Secția medicală și biopolitică*, Secției medicale și bio-politice a „Astrii”, Sibiu, Anul 60, octombrie- noiembrie 1929, nr. 10-11, pp. 930-931.
- 58., „**Transilvania**”*** Articolul, *Astra și sportul*, Secției medicale și biopolitice a „Astrii”, Sibiu, Anul 61, ianuarie-iunie 1930, nr. 1-6, pp. 183-184.
- 59., „**Transilvania**”*** *Darea de seamă despre activitatea Subsecției de educație fizică și morală și a Asociației* Dr. Iuliu Hațieganu, *Șoimii Carpaților*, din Cluj, pe anul 1930/ 1, Secției medicale și biopolitice a „Astrii”, Sibiu, Anul 62, ianuarie-august 1931, nr. 1-8, pp. 41-44.
- 60., „**Transilvania**”, Dr. Iuliu Hațieganu, *Darea de seamă despre activitatea Asociației „Șoimii Carpaților” din Cluj, pe anul de activitate 1931-1932*, Secției medicale și biopolitice a „Astrii”, Sibiu, Anul 63, ianuarie-august 1932, nr. 1-8, pp. 38-43.
- 61., „**Transilvania**”*** Articolul, *Cuvânt de deschidere la Adunarea generală a „Astrii”*, Sibiu, Anul 63, sept.-decembrie 1932, nr. 9-12, pp. 141-145.
- 62., „**Transilvania**”,*** Articolul, *Raport General*, Anul 64, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, ianuarie-decem. 1933, nr. 1-12, pp. 4-33-38.
- 63., „**Transilvania**” Dr. Iuliu Moldovan, *Cuvânt de deschidere*, Anul 64, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Supliment la anul 1933, pp. 1-13.
- 64., „**Transilvania**” Dr. Iuliu Moldovan, *Cuvânt de deschidere*, Anul 64, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Supliment la anul 1933, pp. 31-32.
- 65., „**Transilvania**”*** Articolul, *Figuri și fapte pilduitoare, din trecut*, Anul 65, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 1. Ianuarie-Februarie 1934, pp. 8-11.
- 66., „**Transilvania**”, Alexandru Dima, *Din activitatea Comitetului Central al „Astrii culturale*, Anul 65, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 1. Ianuarie-Februarie 1934, pp. 55-58.
- 67., „**Transilvania**”, Alexandru Dima, *Adunarea generală din Târgul-Mureșului*, Anul 65, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 5. Septembrie-octombrie 1934, pp. 363-369.
- 68., „**Transilvania**”, Președintele Iuliu Moldovan, *Raportul general*, Anul 66, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Nr. 4, iulie-august 1935, pp. 172, 175, 177, 178.
- 69., „**Transilvania**”, Ion Agârbiceanu, *Din activitatea „Astrii culturale”*, Anul 66, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 3, mai-iunie 1935, pp. 129-132.
- 70., „**Transilvania**” Dr. Iuliu Moldovan, *Adunarea generală de la Satu-Mare*, Anul 66, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 5, septembrie-octombrie 1935, p. 280.
- 71., „**Transilvania**”*** Articolul, *Adunarea generală de la Satu-Mare*, Anul 66, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 5, septembrie-octombrie 1935, pp. 333/336, 340-341.
- 72., „**Transilvania**”,*** Articol, *Activitatea comitetului central*, Anul 67, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 4, iulie-august 1936, pp. 340-341.
- 73., „**Transilvania**”, Alexandru Dima, *Adunarea jubiliară de la Blaj a „Astrii culturale*, Anul 67 Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 5, septembrie-octombrie 1936, pp. 525-531.
- 75., „**Transilvania**” Iuliu Moldovan, *Consfătuirea delegaților Secțiilor și despărțămintelor „Astrii”*, Anul 68, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 3, mai-iunie, 1937, pp. 199. 200. 209.
- 76., „**Transilvania**” Dr. Iuliu Moldovan, *Cuvânt de deschidere a Adunării Generale a „Astrii” din Timișoara*, Anul 68, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 5, sep-oct., pp. 368-369.

77. „**Transilvania**” Alexandru Dima, *Adunarea Generală de la Abrud*, Anul 69, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 5-6, sep-dec, 1938, pp.252-253.
- 78.„**Transilvania**”Alexandru Dima, *O ședință solemnă a Comitetului Central*, Anul 70, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 1 ian-feb, 1939, p p. 1-3.
- 79.„**Transilvania**”, Dr.Gh.Moga, *Activitatea Comitetului central*, Anul 70, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 4, iulie-august, 1939, pp. 200-201.
- 80.„**Transilvania**”,***Articolul, *Adunarea generală administrativă a „Asociațiunii”*, Anul 81, Editura Asociațiunii „Astra” Sibiu, nr. 5-6, sep-dec., 1939, p. 340.
- 82.„**Transilvania**” Vicepreședinte dr. Gh. Moga, *Activitatea Comitetului central*, Anul 71, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 3-4, mai-septembrie, 1940, pp. 67-69.
- 83.„**Transilvania**”***Articolul, *Adunarea generală a „Astrei”*, Anul 71, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 5-6, sept-decembrie, 1940. pp. 201-205.
- 84.„**Transilvania**”,***Articolul, *Însemnări*, Anul 72, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 8, septembrie, 1941. p. 593.
- 85.„**Transilvania**” Iuliu Moldovan, *Raportul General al Comitetului Central asupra lucrărilor sale în anul de gestiune 1940/1941*, Anul 72, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Supliment, 1941. pp. 3-5.
- 86.„**Transilvania**”*** Articolul *Însemnări*, Anul 72, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr.8, septembrie, 1941. p. 593.
- 87.„**Transilvania**” Președinte, I. Moldovan, *Raport General despre activitatea „Astrei” în anul 1941/42*, Anul 73, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, supliment, septembrie, 1942. pp. 2-6.
- 88.„**Transilvania**”***Articolul, *Raport General despre activitatea „Asociațiunii” pe anul 1942/194*, Anul 74, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Supliment, septembrie, 1943, pp. 4-9.
- 89.„**Transilvania**”*** Articolul, *Adunarea Generală a „ASTREI”*, Anul 74, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 9-10, sept.-oct, 1943, pp. 755, 759, 761.
- 90.„**Transilvania**”,***Articolul, *Raport General despre activitatea „Asociațiunii” pe anul 1943/1944*, Anul 75, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, Supliment, octombrie, 1944, pp. 3-4.
- 91.„**Transilvania**”, Ion Breazu, *Cronici*, Anul 77, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 1-4, ianuarie-aprilie, 1946, pp. 53-57.
- 92.„**Transilvania**”, Ion Moga, *Însemnări*, Anul 77, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 1-4, ianuarie-aprilie, 1946, p. 73
- 93.„**Transilvania**”,*** Articolul, *Adunarea Generală a Astrei*, Anul 73, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr. 10, octombrie, 1942, pp. 803-805.
- 94.„**Transilvania**”***Articolul, *Adunarea Generală a Astrei*, Anul 73, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, nr.10, octombrie, 1942, pp. 803-805.
- 95.„**Tribuna poporului**”, ***Articolul, *Rea credință*, an III, 11 iunie, nr. 105, 1899, Arad, p. 2.
- 96.„**Tribuna poporului**”*** Articolul, *Curent redacțional*, Anul I, Arad, 1/13, ianuarie, 1897, nr. 1, p.1.
- 97.„**Tribuna poporului**”*** Articolul, *Ultimele Știri*, Anul VIII, Arad, 29 decembrie, 1904, nr. 245, p.3.
- 98.„**Tribuna Poporului**”*** Articolul, *Conferența de la Sibiu*, Anul IX, Arad, 1/14 ianuarie, 1905, nr. 1, p.1
- 99.„**Tribuna**” Ion Slavici, *Autoritate*, Anul XI, Arad, 2/15, iunie, 1907, nr. 122. p.1.
- 100.„**Tribuna**”*** Articolul, *Situația generală*, Anul XI, Arad, 1/14 iulie, 1907, nr. 145. p.1.

- 101., „**Tribuna**”*** Articolul, Francis Iosif I”, Anul XII, Arad, 19 noiembrie/2 decembrie, 1908, nr. 258. p. 1.
102. **Ștefan Dreghici**, *Iuliu Moldovan and his eugenic concept*, volumul Conferinței GIDNI 5 Tg. Mureș, 25-26 mai 2018.
<https://old.upm.ro/gidni/?pag=GIDNI-05/vol05-Hst>
103. **Ștefan Dreghici**, *The reception of eugenism in romanian culture*, în volumul Conferinței CCI 5th Edition, Târgu Mureș, 20-21 octombrie, 2018.
<https://old.upm.ro/cci/?pag=CCI-05/vol05-Hpi>
104. Ștefan Dreghici, *Napoleon the 3rd*, în volumul conferinței GIDNI 6 Tg. Mureș, 25-26 mai 2019.
<https://old.upm.ro/gidni/?pag=GIDNI-06/vol>

III. MEMORII

1. Crainic, Nichifor, *Zile Albe, Zile Negre*, Casa Editorială „Gândirea”, București, 1991.
2. Moldovan, Iuliu, *Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Carol Davila, București, 1996.
3. Pop, Ionel, Boilă, Zaharia, Boilă, Matei, *Amintiri despre Iuliu Maniu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1998.
4. Slavici, Ioan, *Lumea prin care am trecut*; ED. Institutului Cultural Român, București, 2004.
5. Vaida-Voevod, Alexandru, *Memorii*, Vol. IV, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

IV. LUCRĂRI GENERALE

1. Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004, Coordonator general, Simion, Eugen, C/D.
2. Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004, Coordonator general Simion, Eugen, E/K.
3. Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004, Coordonator general Simion, Eugen, S/T.
4. *Anuarul Universității din Cluj*, 1919-1942, fond Biblioteca Centrală Universitară, „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca.
5. Badea, Marin; Bodea, Gh; Deac, Augustin; Iacoș, Ion; Ilincioiu, Ion; Tănăsescu, Al; Vilocu, Natalia, *Unirea Transilvaniei cu România 1 decembrie 1918*, Ed. a 2-a Ed. Politică, București, 1972.
6. Bărbulescu, Mihai; Deletant, D; K. Hitkins; Ș. Papacostea; P. Teodor, *Istoria României*, Ed. Corint, București, 2014.
7. Bernstein, S.; Milza, P, *Istoria Europei*, Vol. V, Institutul European, Iași, 1998.
8. Bologa, V. L.; Brătescu, G; Duțescu, B; Milcu, Șt. M, *Istoria Medicinii Românești*, Ed. Medicală, București, 1972 .
9. Bolovan, Ioan, *Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea din 1918*, Cluj-Napoca, 2000.
10. Butaru, Lucian, *Rasism românesc*, Editura Fundației pentru Studii Europene Cluj-Napoca, 2010.
11. Constantiniu, F. *O istorie sinceră a popului roman*, Univers Enciclopedic, București, 1997.
12. Curticeanu, Vasile, *Mișcarea culturală pentru Unirea din 1918*, București, 1918.
13. Deletant, Denis, *Ceaușescu și Securitatea, Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, Ed. Humanitas, București, 1989.
14. *Dicționar Enciclopedic*, Vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1993.
15. *Dicționar Enciclopedic Român*, Vol. I, Ed. Politică, București, 1963.

16. *Dicționar Enciclopedic Român, Vol. II*, Ed. Politică, București, 1964.
17. *Dicționar Enciclopedic Român, Vol. III*, Ed. Politică, București, 1965.
18. *Dicționar Enciclopedic Român, Vol. IV*, Ed. Politică, București, 1966.
19. *Dicționar de personalități istorice românești*, coordonator Constantin, Nicolae, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.
20. *Dicționarul Teologilor Români*.
21. *Enciclopedia României, Vol. 1*, coordonator, Gusti, Dimitrie, București, 1938.
22. *Enciclopedia Română, Vol. I*, Tomul I, A-Copenhaga, Editura și Tiparul lui W. Krafft., Sibiu, 1898.
23. *Enciclopedia Română, Vol. 2*, Tom II, Copepode-Keman, Ed. Și Tip. lui W. Krafft. Sibiu, 1900,
24. *Enciclopedia Română, Vol. 3*, Tom. III, Kemet-Zymotic, Ed. și Tiparului, W. Krafft. Sibiu, 1904,
25. Hitchins, Keith, *Conștiința națională și acțiunea politică la românii din Transilvania, vol. II (1868 – 1918)*, Cluj – Napoca, 1992.
26. *Histoire de la Transylvanie*, par Gábor Barta, István Bóna, Béla Köpeczi, †László Makkai, Ambrus Miskolczy, †András Mócsy, Katalin Péter, Zoltán Szász, Endre Tóth, †Zsolt Trócsányi, Ágnes R, Várkonyi, Gábor Vékony, Sous la direction de Béla Köpeczi, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
27. Frunză, Victor, *Istoria comunismului în România*, Ediția a III-a, E V F, București, 1999.
28. Livezeanu, Irina, *Cultură și naționalism în România Mare 1918 – 1930*, București 1998.
29. Maior, C, *Mișcarea națională și activitatea parlamentară a deputaților PNR din Transilvania, 1900 -1914*, Cluj - Napoca, 1986.
30. Mărculeț, Vasile; Mărculeț, Ioan , *Mediaș, Istorie, Demografie, Personalități*, Ed. Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2011.
31. Mândruț, Ștefan, *Mișcarea națională și activitatea parlamentară a deputaților PNR din Transilvania între anii 1905-1910*, Oradea, 1995.
32. Moga, Valer, *ASTRA și Societatea (1918-1930)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
33. Neagoe, Stelian, *Istoria politică a României (1944-1947)*, Ed. Noua Alternativă, București, 1996.
34. Roșca, N, *Închisoarea elitei românești*. Editura: Glutinel/1998.
35. Saitul Oficial al Asociațiunii: Asociațiunea Transilvană Pentru Literatura Română, și Cultura Poporului Român.(ASTRA).
36. Scorpan, Costin: *Istoria Românilor*, Enciclopedie, Ed. Nemira, București, 1997.
37. Scurtu, Ioan; Otu, Petre, *Istoria Românilor, VOL. VIII*, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
38. Sălăgean, M, *Administrația sovietică în nordul Transilvaniei (nov. 1944 - mart. 1945)*, Cluj - Napoca, 2002.
39. Saizu, Ioan, *Modernizarea României contemporane (perioada interbelică-Pas și impas)*, București, 1991, Iași, 2003.
40. Scurtu, Ion, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, București, 2001.
41. Scurtu, Ion, *Viața politică în România 1918-1944*, București, 1982.
42. Scurtu, Ion și Buzatu, George, *Istoria românilor în secolul XX (1918 -1948)*, Editura Paideia, București, 1999.
43. Simion, A, *Dictatul de la Viena*, ed. A II a, București, 1996.
44. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate, o istorie a comunismului român*, Polirom, Iași, 2006.

45. Vatamaniuc, Dimitrie, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968.
46. Vesa, V și Pușcaș V., coordinator, *Dezvoltare și modernizare în România interbelică, 1918 - 1932*, Culegere de studii, București, 1988.

V. LUCRĂRI SPECIALE

1. Barbara, Jelavich, *Istoria Balcanilor*, Vol. II, Institutul European, Iași, 2000.
2. Biro, Șándor, *The Nationalism problem în Transylvania 1867-1940*, Distributed by Columbia University Press New York, 1992 .
3. Boia, Lucian, *România Țară de Frontieră a Europei*, Humanitas, București, 2008.
4. Comisia Prezidențială Pentru Analiza Dictaturii Comuniste Din România ,*Raport Final*, București ,2006.
5. Bucur, Maria, *Eugenie și modernizare în România interbelică*, Polirom, Iași, 2005.
6. Cuza C. Alexandru, *Naționalitatea în Artă*, Ed. Moldova, Iași, 1998.
7. Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie a Românilor (povestită celor tineri)*, Humanitas, București, 1999.
8. Dobrescu, Vasile, *Elita românească în lumea satului transilvănean, 1867-1918*, Târgu Mureș, 1996.
9. Deac, István, *Beyond Nationalism, A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps*. Oxford University Press, New York, 1990.
10. Deletant, Denis, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc*, om, Iași, 2001.
11. *Istoria Transilvaniei* Vol. III (*De la 1711 până la 1918*), Coordonatorii: Pop, I. Aurel; Năgler, Thomas; András, Magyari, Academia Română, Cluj-Napoca, 2008.
12. Lendvai, Paul, *Ungurii: timp de un mileniu învingători în înfângerii*, Traducere din germană de Maria Nastasia și Ion Nastasia, Ediția a III-a, Humanitas, București, 2013.
13. Jinga ,Victor ,*Probleme Fundamentale Ale Transilvaniei*, Ediția a-II-a, Brașov, 1995.
14. Hitchins, Keith, *Afirmarea Națiunii: Mișcarea Națională din Transilvania, 1860 - 1914*. Ed. Enciclopedică, București, 2000.
15. Maior, Liviu, *Mișcarea Națională Românească din Transilvania, 1900-1904*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986.
16. Matei, Pamfil, *ASTRA (1861 – 1950)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986.
17. Moldovan, Iuliu, *Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Universitară Carol Davilla, București, 1996. Petru Râmneanțu și Iuliu Lenghel, *Iuliu Moldovan (prezentare cronologică).*
18. Moldovan, Iuliu ,*Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Universitară Carol Davilla, București, 1996. Iuliu Lenghel și Antipa Ivanov, *Concepția profilactică în activitatea științifică și de sănătate publică a lui Iuliu Moldovan*, Petru Râmneanțu și Iuliu Lenghel, *Iuliu Moldovan (prezentare cronologică).*
19. Moldovan, Iuliu, *Igiena națiunii*, Cluj, Ed. Institutului de Igienă Socială din Cluj, Subsecția Eugenică și Biopolitică a „ASTREI”, 1925.
20. Moldovan, Iuliu, *Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Universitară Carol Davilla, București, 1996. p. 10; Octavian Lupu, *O lege sanitară de acum o jumătate de secol și un gând de reformă controversat*; Petru Râmneanțu și Iuliu Lenghel, *Iuliu Moldovan (prezentare cronologică).*
21. Moldovan, Iuliu, *Introducere în Etnobiologie și Biopolitică, nr. V*, Sibiu, Ed. Subsecției Eugeneice și Biopolitice a Astrei și a Institutului de Igienă și Biopolitică al Universității Cluj-Sibiu, 1944.

22. Moldovan, Iuliu, *Amintiri și Reflexiuni*, Ed. Universitară Carol Davilla, București, 1996. pp. 96-97; Gheorghe Brătescu, *Viziunea biosociomedicală a lui Iuliu Moldovan*.
23. Netea, Vasile, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, Ed. Științifică, București, 1974.
24. Ornea, Zicu, *Anii '30, extrema dreaptă românească*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1995.
25. Păcățian, V. Teodor, *Cartea de Aur*, Vol. II, Ed. a II a, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1904.
26. Păcățian, V. Teodor, *Cartea de Aur*, Vol. III, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1905.
27. Păcățian, V. Teodor, *Cartea de Aur*, Vol. IV, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1906.
28. Păcățian, V. Teodor, *Cartea de Aur*, Vol. VI, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1910.
29. Păcățian, V. Teodor, *Cartea de Aur*, Vol. VII, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1913.
30. Sigmirean, Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă, Presa Universitară Clujeană*, Cluj-Napoca, 2000.
31. Volovici, Leon *Ideologia nationalistă și „problema evreiască” în România anilor '30*, Humanitas, 1995, pentru versiunea în română, textul de față este o versiune revăzută a ediției apărute în traducere engleză la Pegamon Press (Oxford, 1991).

VI SURSE WEB

1. <http://www.eugenicsarchive.org/eugenics>
2. <http://www.eugenics-watch.com>, American Bioethics Advisory Commission, Eugenics is an ideology, a movement, not a conspiracy. Parenthood. Eugenics is not dead at all. You can look at their own up-to-date seductive material!
3. www.all.org/abac/eugenics.htm The 60-Minute Intellectual: Eugenics Perspectives
4. Marmoset Media offers writing, editing, and Web services. The site contains sports and medical information, book reviews, and humor.
5. www.marmoset.com/60minute/Webnav/eugen.html, Eugenics, Genetic Engineering, and Cloning, One of the sciences that holds the greatest potential. Can we one day reach the point of choosing our children? characteristics? author. senescence.info/thoughts/genetics.html
6. Eugenics Online Home
7. website providing details on the probable and current impact of eugenics on the human race.
8. <http://documente.bcucloj.ro/web/bibdigit/periodice/buletineugenice> si biopolitice.